

Ljiljana Marks
Institut za etnologiju i folkloristiku
HR – 10 000 Zagreb
marks@ief.hr

Pregledni članak
(primljeno 15. 12. 2020.)
UDK 39:821.163.42(497.526)

USMENOKNJIŽEVNA GRAĐA IZ LOVINCA I OKOLICE U ZBIRKAMA INSTITUTA ZA ETNOLOGIJU I FOLKLORISTIKU

Maja Bošković-Stulli, Nikola Bonifačić Rožin, Ivan Ivančan i Stjepan Stepanov, tadašnji suradnici Instituta za narodnu umjetnost (poslije Institut za etnologiju i folkloristiku), terenski su istraživali u Lovincu i okolici 1955. i dijelom 1956. godine. Svatko je ponajprije istraživao svoju užu temu, ali, kako se to tada radilo, zabilježio je i sve što je pripadalo širim etnološkim i folklorističkim temama. Stoga predaje, vjerovanja, bajke, molitvice, zagovore, lirske i epske pjesme nalazimo u nejednakim razmjerima u svim zbirkama. To su bila vrlo rana sustavna terenska istraživanja, njihova je metodologija bila tek u povojima, mahom se zapisivalo sve što je tko našao. Često su se bez kritičkoga odmaka i kasnije provjere uzimali i amaterski zapisi domaćih ljudi, ponajprije učitelja. Ta su istraživanja danas iznimno važna zbog obilja građe koja je skupljena unatoč tome što nedostaju potpuni podatci o izvedbama, slušateljima, kontekstu, rasprostranjenosti, popularnosti pojedinih pjevača/pripovjedača, o ljudskim sudbinama. Usmenoknjiževna građa prikazuje se iz različitih istraživačkih fokusa pojedinih istraživača/zapisivača (predaje, vjerovanja, molitvice, zaklinjanja, basme, pjesme).

Ključne riječi: Lovinac, Lika, terenska istraživanja, usmena književnost

Institut za etnologiju i folkloristiku osnovan je godine 1948. kao Institut za narodnu umjetnost. Jedna od temeljnih zadaća novoga instituta bila su terenska istraživanja u Hrvatskoj i prikupljanje građe – tada još zapisivanjem rukom, fotografiranjem, a i crtanjem.¹ Prva je na redu bila Istra, ponajprije zbog priključenja

1 Bio je zaposlen poseban crtač, Živko Kljaković, koji je na terenu crtao portrete kazivača, glazbala, kućni inventar, fragmente seljačkoga graditeljstva, gospodarska pomagala, dijelove nošnje i dr.

Hrvatskoj i nastojanja da se zapiše što više folklorističke i etnografske građe među hrvatskim stanovništvom. Uslijedila su istraživanja ostalih dijelova Hrvatske (više u Marks i Lozica 2010).

U Lici su tako već 1955. i 1956. godine u nekoliko navrata istraživali Maja Bošković-Stulli, Nikola Bonifačić Rožin, Ivan Ivančan i Stjepan Stepanov.² Bila su to uvijek unaprijed pomno osmišljena i pripremljena istraživanja na koja je zajedno (ili odvojeno u manjim vremenskim razmacima) odlazila na više dana ekipa institutskih stručnjaka. Metodologija folklorističkih istraživanja prema kojoj se na terenu izravno zapisuju tekstovi uz iscrpne napomene o kazivačima, publici i izvedbi bila je tek u povojima; mahom se bilježilo sve što je tko našao, čak bez obzira na osobne istraživačke teme i sklonosti. Uzimali su se bez ikakve kasnije provjere, a često i bez kritičkoga odmaka, i stariji zapisi s terena (ponajviše školskih učitelja i nastavnika) te ravnopravno uvrštavali u rukopisne zbirke jer je bilo važno da se u zbirke uvrsti sve što je u to doba pripadalo živome repertoaru.³ Svatko je ipak ponajprije istraživao svoju užu temu, ali zabilježio je pritom sve što je čuo ili vidio ako je pripadalo širim institutskim temama. Stoga predaje, vjerovanja, bajke, molitvice, zagovore, lirske i epske pjesme nalazimo u nejednakim razmjerima u svim zbirkama. Važno je to danas zbog obilja građe koja je skupljena, pa i kada djeluje zbrkano i neusustavljeno. Nedostaju podatci o izvedbama, slušateljima, kontekstu svih zabilježenih pojava, rasprostranjenosti, popularnosti pojedinih pjevača/pripovjedača.

Drugi svjetski rat je u ovome kraju nedvojbeno bio poguban i svijet nakon njega nikad više nije bio isti. O njemu i o ljudskim sudbinama u zbirkama nema podataka. Nisam sigurna da su se izbjegavali, možda su ih kazivači prešućivali, a i bilo je to doba kad kontekst, život pripovjedača koji je neodvojiv od tekstova nije uopće ulazio u istraživački obzor. Razlike u prikupljenoj građi, kao što je rečeno, potječu i iz različitih istraživačkih interesa, senzibiliteta i fokusa pojedinih istraživača, iz čega su proizašla i njihova izravna pitanja kazivačima. Vjerojatno zbog toga u Stepanovljevoj i Bonifačićevnoj zbirci ima više molitvica, zaklinjanja i

2 Bošković-Stulli je bilježila građu u Lovincu, Ričicama, Ličkome Cerju i Vraniku; Bonifačić Rožin u Lovincu (Vaganu, Zduniću), Ličkom Cerju, Udbini i Visuću; Ivančan u Gračacu, Prljevu, Pribudiću, Zrmanji, Velikoj Popini, Srbu, Ričicama, Lovincu, Svetom Roku, Donjem Lapcu, Udbini i Oraovcu; Stepanov u Gračacu, Zrmanji, Ričicama, Tomingaju, Dojčićima, Rastoviću, Ličkom Cerju i Lovincu. Popis sve skupljene i objavljene građe u tim i kasnijim istraživanjima suradnika Instituta za etnologiju i folkloristiku donose se u prilogima 1. i 2.

3 U zbirkama se navode izvori tih tekstova i imena zapisivača.

basmi (uvijek uz zapisivačeve napomene) no što bismo to očekivali u poslijeratno doba.⁴ Podjednako su se istraživala i srpska i hrvatska sela, bez oznaka o nacionalnoj pripadnosti premda se to gotovo uvijek može rekonstruirati iz prezimena i lokaliteta. Građa je slična, a opet i veoma različita koliko te razlike diktira uža kultura kojoj pripadaju.

Donosim kratak opis istraživačkih boravaka u Lici te pregled terenskih bilješki i zapisa, ali se detaljnije osvrćem na prozne žanrove, distribuciju motiva te književne utjecaje (kad su spomenuti). Kontinuitet do danas (kao ni pogled u prošlost) ne može se pratiti jer poslije nije bilo tako sustavnih istraživanja na tome prostoru.

Nikola Bonifačić Rožin je u lovinačkome kraju boravio od 3. do 17. lipnja 1955. godine. U osnovnoj školi u Lovincu ispitivao je i učenike, koji su, kako piše u predgovoru zbirci, bili „dobri informatori o običajima, osobito Martin Prpić, šesnaestogodišnjak iz L. Cerja, koji mi je kazivao o običajima, igrama i drugom folkloru“.⁵ Martin je to čuo od sestre svoga strica, Ilije Prpića, koji je pak bio jedan od najboljih kazivača pripovijedaka Maji Bošković-Stulli.

U zbirci, kao što je rečeno, ima molitvica, basmi, vjerovanja uz katoličke blagdane, ponajprije uz Božić. Primjerice, jedan od poznatih motiva o čudima badnje noći kad i blago govori, a čuti i razumjeti taj govor mogu tek oni koji su prije toga napravili sve što vjerovanje strogo zahtijeva: „O Božiću se davalo marvi jesti prvo nego ljudima, na povratku s ponoćke. Cure su išle ljubiti ovce da im ovce ljube janjce. Blago govori u noći između Badnjaka i Božića. Moga je čuti onaj ko je uvati sime od bujadi. Neki čoek je cilu noć trča između bujadi da bi sime uvatija. I sime palo negdje u obuću i odma je čuja di blago govori. Govori voda, blago i sve što ne govori“ (Bonifačić Rožin 1955: 10-13; kazivao Martin Klepić, zvani Maka, tada 58 godina, seljak). Uz Božić slijedi zapis hrvatski široko rasprostranjena motiva o mogućem otkrivanju lokalnih vještica: tko želi vidjeti vještice, mora od blagdana Sv. Lucije do Badnjaka svakodnevno izrađivati drveni stolac na koji će stati

4 Njihovo zanimanje za istraživanje lokalnih legendi, molitvica, basmi te tekstova vezanih uz kršćanske običaje potvrđuju i kasnije rukopisne zbirke. Naime, Nikola Bonifačić Rožin, prijeratni pjesnik i dramatičar, u hrvatskoj je folkloristici bio prvi koji je pojedine sastavnice izvedbi običaja i igara opisao i imenovao kao folklorno kazalište. „U prvoj je fazi svojega kasno započetog folklorističkog djelovanja isprva bilježio sve i sva: običaje, dijaloge, pjesme, priče, predaje, poslovice i zagonetke, podatke o narodnom životu uopće. Širina njegovih interesa zapravo je anticipirala postavke novije folklorističke prakse, koja nastoji pokazati život folkloru u kontekstu“ (Marks i Lozica 2010: 513) Stjepan Stepanov je bio suradnik u institutskome odjelu za muzikologiju, ali bio je i sjajan zapisivač brojnih usmenih pripovijedaka, što je vidljivo i iz ove zbirke.

5 Bonifačić Rožin je zapisao 50 zapisa običaja, pet pjesama i 12 priča i predaja.

u crkvi na misi o ponoćki i prepoznati sve seoske vještice jer su im za podizanja lica okrenuta od oltara; slijede pjesme o Jurjevu i Vidovu. Bilo je to nepunih deset godina poslije Drugoga svjetskog rata s današnje distance i hrabro istraživanje i zapisivanje vjerovanja, basmi, molitvica, zaklinjanja, legendi i narativa o običajima neodvojivih od katoličkih blagdana. Neki od zabilježenih motiva postali su u komparativnim istraživanjima o lokalnoj distribuciji pojedinih mitskih bića zanimljivi mnogo poslije: tako Bonifačić Rožin bilježi da se u Lici spominje maljak, lik istovjetan maciću, koji je pak znan samo u širem mediteranskom prostoru i dijelom u Gorskome kotaru.⁶

Stjepan Stepanov je istraživao od 19. svibnja do 8. lipnja 1955. (Stepanov 1955).⁷ Neprekinutih osamnaest dana na terenskom istraživanju govori nam i o nekom drukčijem onodobnom protoku i iskorištavanju vremena u ostajanju na terenu u „teškim“ uvjetima. Bilo je dovoljno vremena za upoznavanje i zbližavanje s kazivačima u izravnom ulasku u njihove domove i živote. Stepanov u putnom izvješću navodi da je bio u Tomingaju, gdje je tražio Iliju Gušavca, ali ga nije našao. „Nakon višednevnog lova, konačno sam ga uspio uhvatiti, ali on tvrdi da zna samo one ‘guslarske’ koje je naučio iz knjiga, dakle baš od njega, za kog su mi rekli da je najbolji guslar, nisam imao koristi“. (Stepanov 1955: I) Dana 21. svibnja zapisivao je u osnovnoj školi u Tomingaju, gdje je našao upravitelja škole iz Lovinca, koji je obećao da će do njegova dolaska organizirati zapisivanje kod svojih učenika, a ujedno će zamoliti za pomoć i tamošnje učitelje. „Od svega toga nije održao ništa“. (Stepanov 1955: I) Nije baš sve bilo tako pa iz zbirke saznajemo da je Stepanov ipak bio u osnovnoj školi u Ličkom Cerju, gdje mu je jedanaestero učenika govorilo brojalice, brzalice i dječje pjesmice. Tekstovi pripadaju antologijskim tekstovima dječjega folklora. Zabilježio je na tome istraživanju i nekoliko lascivnih priča i pjesama koje su do danas neobjavljene.

I on je zapisivao molitvice, a, što nam je iznimno dragocjeno, uz tekstove donosi i opis izvedbe. Bio je u kući kazivačice i nagovarao je da mu govori molitvice. Nevoljko je pristala, navodi dalje Stepanov, govorila je „nerazgovjetno, ali ne će da ponovi – jedva sam je nagovorio da mi to tihim glasom kaže, jer ni jedna žena ne će da kazuje ovakve tajne molitve i coprarije, jer tobože, kada ona to nekome saopći, sama izgubi moć; kazivačica tobože više ne vjeruje u te gluposti, tako bar

6 Riječ je o malenome vragolastom biću koje se pod različitim, a sličnim imenima (macić, mačić, mačićina, macmolić, mamalić, masmalić) pojavljuje pretežno u primorskim krajevima s crvenom kapicom ili klobukom. (Lozica 1995)

7 Zabilježio je 77 pjesama, 18 priča, 6 praznovjerja, 1 običaj, 154 zagonetke, 7 poslovice i brojalice.

kaže (jer su joj unuk i unuka partijci), se stidi i boji da to prizna pred njima, a ovima i imam zahvaliti, što je baba uopće htjela da te molitve kazuje.”⁸

Ivan Ivančan, koji je istraživao ponajprije folklorne plesove, piše da u Lovincu nije bilo dobrih kazivača. Bio je na terenu od 14. do 21. studenoga 1956. te ponovno od 19. do 26. svibnja 1958. u općinama Donji Lapac i Udbina.⁹ Piše da je u Ričicama naišao na veliku potporu učiteljica i obavio dobar posao. Najbolji kazivač bio je Jure Skender. U Lovinac je otputovao 21. studenoga, „gdje sam imao najslabije kazivače i pomoć na čitavom putu. Zbog toga sam se zadržao samo kratko vrijeme i otišao u Sveti Rok, gdje sam dobio naročitu podršku i šumarskom inženjeru Posavec Dragutinu. Uz njegovu pomoć uspjelo mi je nagovoriti 82. godišnju Iku Miletić, koja je inače bila jako bolesna, da mi kazuje naročito dragocjene podatke. U tom mjestu me zatekla velika snježna mećava te sam prvim vlakom krenuo u Zagreb“. (Ivančan 1956. i 1958: I) Donosim nekoliko njegovih kratkih bilješki o plesu i sviranju u to doba jer nam ti krokiji, crtice, plastično dočaravaju onodobni glazbeni i društveni život (u sljedećem poglavlju zbirke prate ih opisi plesova i plesanja). Dragocjena su navedena imena i prezimena kazivača i ostalih sudionika opisanih događanja koja ovjeravaju točnost zapisa. Ali, s druge strane, da nije bilo istraživanja i zapisa, ti bi ljudi bili zauvijek zaboravljeni.

Ivančan tako navodi da je u Lovincu živio Ante Krpan „Koričan“, koji je „svirao gusle i pjevao junačke pjesme. Dolazili su Dalmatinci sa mijehom. Svirali su badava“ (Ivančan 1956 i 1958: 133).¹⁰ To znači da su se neke svirke i svirači plaćali. U to doba se u Ričicama plesalo „uz tamburu i harmoniku. Guslar je bio Knežević Mile, ali je otišao u Zagreb“. Mješinu i roščice je imao i kazivačev otac, Mile Skender. Znao je svirati i na svirale dvojke. Gusle je imao Vid Mataić, a na dvojke je dobro svirao Jure Knežević, rođen 1898. Uz mijeh se samo sviralo i zapjevalo. „Volili su slušati guslare i volili bi baciti krunu. Tamburica je počela prije ovog rata [misli se na Drugi svjetski rat], prije nije“ (Ivančan 1956 i 1958: 133).¹¹ U

8 Kazivačica je bila Marija Brkljača, r. Dobrić (1878.) u Deringaju, stanovala je tada u Tomingaju na kućnome broju 246. Govorila je, među ostalim, pet molitvica, od kojih je jedna za zaštitu od more i vještica upućena sv. Tomi, potom molitvice u slavu boga jedinoga, za dobar san, za ozdravljenje od micine (vrsta kožne bolesti, manifestira se kao bolni čvorčić ili čirevi, nap. a.) te sv. Vidu da otjera lopove i puhove. (Stepanov 1955: 187-188) Podatke o dobi kazivača kao i sve ostale osobne podatke donosim ako su navedeni u zbirci.

9 Zabilježio je 30 običaja, 35 praznovjerja, 52 priče i predaje, 51 pjesmu, 10 dječjih i ostalih igara, 9 poslovice, 292 zagonetke, kazivanja o plesanju.

10 Kazivala Ankica Krišković, r. 1913. u Lovincu. (Ivančan 1956 i 1958: 133)

11 Kazivao Jure Skender, r. 1903. u Ričicama.

Sv. Roku mijeha „nije bilo nikada. Bile su pastirske dipole. Bile su dvojke i trojke. To su radili Dalmatinci. Najbolji svirači su bili Ante Šulentić Todak, između 45 – 50 godina star, Krpan Milan, star 25 g. i pokojni Daniša Serdar. Pokojni Perelja Babić je mogao ispjevati pjesmu kako je htio. Išao je na sud i njegov je protivnik Iso uzeo poznatog advokata Biničkog, a on krivokletnika Juru Banjeru. Dobio je parnicu, a kad su izlazili iz sudnice, zapjevao je Isi:

*Više vridi moj Banjera Jure
Nego Isi Binički dokture!*

(Ivančan 1956 i 1958: 133-134).¹²

Uz podatke o plesu i plesanju Ivančan je zabilježio i opise običaja, praznovjerna, priče i predaje, pjesme, poslovice i zagonetke, dječje i ostale igre te brojalice.

Maja Bošković-Stulli je, kako sama piše, „građu prikupila u okolici Lovinca u Lici ispod Velebita; bilježila sam je u selima Lovinac, Ličko Cerje, Ričice i Vranik od 6. do 16. VI. 1955. (...) Sela u kojima sam bila sva su hrvatska, poljoprivredno pasivna i siromašna, ljudi se bave stočarstvom i zemljoradnjom, a poslije oslobođenja, otkada je u Ličkom Cerju osnovan rudnik barita, postao je i taj rudnik jednim od glavnih izvora prihoda za pučanstvo. Ljudi su ovdje, kao i svi Ličani, bistri i otvoreni, prilično oštri, a folklorne su tradicije još u cvatu. O običajima pripovijedaju živo sva školska djeca, priče i pjesme znadu također, guslarska je epska pjesma tu još i danas zimska večernja zabava. Sela u kojima sam bila, iako su prilično zabačena (osobito Vranik), ipak nisu ona najzabitija“ (Bošković-Stulli 1955: I).¹³

Velik broj priča su ispričala školska djeca, kao uostalom i ostalim istraživačima. Obično su to tekstovi ispričani literarno i stilski dosta slabo (osim nekih iznimaka), jednostavno zato što djeci nedostaje pripovjedačkoga iskustva, ali su njihovi iskazi istraživački uvijek zanimljivi jer svjedoče o životu pripovijetke i pripovijedanja u zajednici, o tome što se u kući najviše pripovijeda, otkrivaju motive koje stariji kazivači nerado kazuju ili katkad skrivaju (primjerice, stari pripovjedački motiv o ubijanju staraca nalazimo u zbirci samo u dječjim kazivanjima (tekstovi br. 4, 17 i 66).¹⁴ Bošković-Stulli opisuje svoje susrete s najboljim kazivačima, među kojima su joj najvažniji bili Ilija Zubčić (star 65 godina), Jakov Prpić (star 49 godina), Marija

12 Kazivala Dragica Metež, r. Krpan, rođena 1924. u Sv. Roku.

13 Zabilježila je 74 pripovijetke, 20 predaja, 12 vjerovanja, 39 pjesama.

14 Motiv je međunarodno poznat. Ukratko: ljudi nekad nisu umirali pa su ubijali starce, najčešće tako da su ih odveli u planinu i prepustili umiranju. Ili, varijanta: kralj naredi da se svi stariji od pedeset godina ubiju, ali neki sin to ne može učiniti pa skriva oca u šumu i odnosi mu hra-

Matijević-Majeka (stara 66 godina) – svi iz Cerja i Matija Pešut iz Vranika (stara 70 godina, nepismena). (Bošković-Stulli 1955: II) Priče je bilježila u seoskim kućama, ali i u različitim radnim okolnostima jer se prilagođavala radnom i životnom ritmu kazivača kako bi prikupila što više gradiva, a i bila im što bliže. Tako piše da je Ilija Zubčić kazivao sve na paši čuvajući goveda; „katkada bismo sjedjeli na kamenu, a katkada se i sami kretali za kravom, (...) Majeka mi je pričala radeći dok je kopala, a slično je tako pričao i Pero Šarić (star 17 godina) i Vranika“. (Bošković-Stulli 1955: II)

Ilija Zubčić je svakako bio najveći ljubitelj priče, uvijek spreman za pripovijedanje ponajprije radi svojega zadovoljstva. Bošković-Stulli dalje piše u predgovoru zbirci: „Uvijek nešto čita na paši, sve što nađe, različite *Tajne ukletoga dvorca*, a i narodne priče. Čitao je ranije neke priče što su izlazile u svescima (ja se iz djetinjstva sjećam neke takve kolekcije, mislim da je to ona što je izlazila pod nazivom *Tak vam je nekoć bilo*), među tim pričama spominjao mi je neke o kralju Berendiju, o Ivanu Careviću, Besmrtnom Koščeju i ostale ruske priče. Poslije Prvoga svjetskog rata bio je Ilija zarobljen u Rusiji, pa mi je i to zadalo dosta muke, dok sam se snašla među njegovim pričama i otprilike razabrala što je čitao, a što slušao od starijih ljudi. Sva je ‘sreća’ što među njegovim pričama ima dosta takvih koje sadrže obscene detalje, po čemu se odmah pozna da tekst nije iz knjige. One njegove priče za koje pouzdano znam da ih je čitao nisam ovdje prepisivala. Čitanje knjiga utjecalo je na Ilijin stil i jezik, stoga njegove priče, inače izvanredno živo i plastično donesene, ponegdje nemaju možda dovoljno lokalnog kolorita. Ilija je siromašan, živio je uglavnom kod kuće, a neko je vrijeme radio u Gračacu kao stolar, ali je i tada stanovao u Cerju. Koliko sam primijetila, dobre je, krotke naravi, a gospodare mu svi, i žena i sinovi. Žena ga je nekoliko puta preda mnom izgrdila. Možda on zato i voli one priče o kažnjavanju zle žene, a i rekao mi je sam poslije jedne takve priče: Malo i je dobri (tj. žena). Ilijin je termin za ono što pripovijeda **priča** ili **prička** (ovaj posljednji naziv čula sam i ranije: u Vukovoj Gorici kraj Karlovca, od Ciganke u selu Maja na Baniji, na Bjelašnici u Bosni). Kratku šaljivu priču (njemački Schwank) naziva Ilija sklapalica. S Ilijom sam radila kroz nekoliko dana u više navrata“. (Bošković-Stulli 1955: II)

Marija Matijević – Majeka, „pobožna i bogomoljna“, ali spremna ispričati šaljive priče o svećenicima, „zna također vrlo mnogo priča, po tome je poznata u selu, ali ja nisam stigla od nje mnogo zabilježiti, jer je bila u velikom poslu“. (Bošković-Stulli

nu. Kad zajednica ne uspijeva nikako riješiti vitalni problem (ili kraljevu pitalicu), sjeete se pitati starca u planini. Kad starac mudrim savjetom sve riješi, prestane ubijanje.

1955: II–III) Očito je bila rođena pripovjedačica, otvorena novim sadržajima i pripovjedačkim iskustvima jer je u Osijeku, gdje je živjela nekoliko godina poslije rata, baš u gradu čula dosta priča koje je uvrstila u svoj repertoar i ispričala za istraživanja u Lici. Kao izvore spominjala je neku Dalmatinku, pa neku ženu iz Hrvatskoga zagorja i još neke druge s kojima se redovito viđala pa bi u slobodno vrijeme jedna drugoj kazivale priče. U zbirci se donose i neki od tih osječkih tekstova. Bošković-Stulli ističe taj podatak kao važnim svjedočanstvom o još uvijek živom spontanom pripovijedanju usmenih priča u gradskim sredinama u drugoj polovici 20. st. Većinu pripovijedaka koje je ispričala u Lovincu Majeka je čula i zapamtila od oca.

Matiju Pešut iz Vranika našla je Bošković-Stulli u selu slučajno jer se poslije rata preselila svojoj kćeri u Đakovo, a baš je u vrijeme istraživanja došla na dvatri dana kući da proda neku zemlju. „Ona zna vrlo mnogo priča, ali sam ja uspjela provesti a njome samo jedno poslije podne. Išle smo zajedno pješice iz Lovinca u Vranik, trajalo je to oko tri sata (nezaboravna priroda!), pa mi je putem dosta toga pripovijedala, a kad smo stigle, kazivala mi je iste priče ponovo u pero. Dobro je bilo što sam ponovo slušala ono što već znam, jer sam je mogla upozoriti na pokoji zaboravljeni detalj. Kad se spustio mrak, pričala je u kući Šarića kraj ognjišta, uz okupljenu porodicu, vrlo zahvalnu zainteresiranu publiku, i dalje, druge priče. Kazivali su i ostali. Osjećala sam da je takva sjedeljka uz ognjište ovdje poznata i uobičajena pojava, samo ne u to doba godine. Sve što sam to veče čula, osobito način i atmosfera kazivanja, bilo je dragocjeno“. (Bošković-Stulli 1955: III) Drugoga dana kazivao je ponovno neke od tih večernjih priča momak Pero Šarić „da bih ih mogla zabilježiti; u mraku nisam to naime mogla“. (Bošković-Stulli 1955: III)

Zanimljive priče, vjerovanja i pjesme kazivao je Jakov Prpić (tada star 49 godina, ciglarski, šumarski i željezničarski radnik). Bio je prvo šumski radnik, zatim radnik na ciglani, a potom je radio kao željeznički radnik na pruzi i proboravio na tim radovima dosta vremena po Bosni i Slavoniji, kao brojni Ličani, ali je pretežno živio ipak kod kuće. Bio je otvoren za pripovijedanje, bistar, „ali ipak prožet praznovjerjem“, govori istraživačica, što se lako vidi iz njegovih kazivanja. Govorio je bogatim narodnim jezikom. (Bošković-Stulli 1955: IV) Znao je i dosta epskih pjesama, primjerice o Kraljeviću Marku i iz Kačićeve zbirke.

Koliko su ta terenska istraživanja u Lici bila važna, vidimo iz broja poslije objavljenih tekstova.¹⁵ Nijedna zbirka nije objavljena kao posebna cjelina.

15 U Prilogu 1. donosim pregled objavljenih pripovijedaka s toga istraživanja. Objavljeno je deset pripovijedaka u ediciji Pet stoljeća hrvatske književnosti, pet je ponovno objavljeno u ediciji Stoljeća hrvatske književnosti, a tri na njemačkome jeziku u ediciji Die Märchen der Weltliteratur.

Čemu sve to i zašto nam je danas važno, ako je uopće

Za današnje istraživače zbirke prikupljenoga gradiva ponajprije su izvori tekstova, uvidi u metodologiju istraživanja i promjene koje su se u međuvremenu dogodile. One su ovjereni podatci o žanrovskom, motivskom i tematskom repertoaru usmenoknjiževnih tekstova, a sučeljeno s današnjim istraživanjima (tamo gdje postoje), potvrde o kontinuitetu ili nestanku, o usmenom prenošenju u obitelji i lokalnoj zajednici te sličnostima (i kad postoje i kad ne postoje podatci o izravnim dodirima) s ostalim hrvatskim pripovjedačkim gradivom. Iz bilješki na kraju svakoga zapisa saznaje se da je većina kazivača tekstove čula u obitelji, od oca, majke ili babe te od starijih u selu, bez obzira na to koliko su godina imali u trenutku zapisa (iznimke su pripovijetke koje su kazivači čuli izvan svoga mjesta ili iz lektire, ali to je posebno navedeno). Boravak na terenu više istraživača u istom vremenskom razdoblju otkriva i lokalnu mrežu pripovjedača i njihovih slušatelja. Primjerice, u osnovnoj školi u Lovincu Bonifačić Rožin je ispitivao učenike o običajima. Osobito je dobar bio Martin Prpić, šesnaestogodišnjak iz Ličkoga Cerja, koji je “kazivao o običajima, igrama i drugom folkloru”, a sve je čuo od sestre svoga strica, Jakova Prpića, koji je pak bio jedan od najboljih kazivača priča Maji Bošković-Stulli. Među kazivačima se spominje i Marija Prpić, Ilijina teta, tada stara osamdeset godina pa pretpostavljam da se pripovjedačka seansa odvijala u njihovoj kući.

S istraživačke i vremenske distance od gotovo šezdeset godina, u novom društvenom kontekstu te posvema drukčijem komunikacijskom i medijskom posredovanju, svjedočimo o promjeni odnosa kazivača prema nekim tipovima tekstova, ovdje spomenutim molitvicama (kako ih najčešće imenuju oni koji ih govore) koje je zabilježio Stepanov. One su uvijek pripadale tajnim, mističnim, osobnim i gotovo zabranjenim tekstovima i znanjima jer se upravo u tajnovitosti (kao i točnoj verbalnoj reprodukciji) skriva njihova snaga i željena djelotvornost. Da izgovorena molitvica ne izgubi moć, morale su se izgovarati tiho, mrmljajući, intimno, samo sebi, što potvrđuje i ova kazivačica.¹⁶ Iste molitvice izgovarale su se nebrojeno puta, neke čak četrdeset ili sto puta dnevno kao da je izmoljeni broj jamčio učinkovitost. Da je došlo do promjene odnosa prema tim tekstovima, svjedočimo u suvremenim istraživanjima. Mijenja se ponajprije odnos publike (gotovo

16 Ona, kao i brojni kazivači iz toga doba, ima i jasnu osobnu napomenu istraživaču da u to ne vjeruje, da je to bilo nekad. Smatram da to nije stvaran stav i odnos prema izgovorenim tekstovima, već autocenzura u novom političkom poretku. Gotovo identične rečenice zabilježila sam, primjerice, 1970-ih godina u Slavoniji.

uvijek šire obitelji ili nekoga bliskoga) prema njima pa odjednom unuci žele da ti začudni tekstovi njihovih baka postanu javno dostupni kao obiteljska (ili zavičajna, lokalna) tradicija i dio zajedničke kulture sjećanja. Otuda posljednjih godina nekoliko zbirki recentnih tekstova molitvica (v. Marks 2011 i 2019). Promijenilo se i promišljanje usmenoknjiževnih žanrova pa bismo danas iznimno slikovita i afektivna kazivanja o hajducima Maji Bošković-Stulli uvrstili u tipove povijesnih predaja u kojima pretežu autobiografska sjećanja kao što bismo i dio zapisa pod imenom vjerovanja, primjerice o vješticama, mirno uvrstili u predaje. U ono su doba tekstovi koji su u zbirci Maje Bošković-Stulli uvršteni u pripovijetke ili predaje bili kompozicijski cjelovitiji, stilski dotjeraniji, podudarniji tipskim odrednicama žanra no što su to suvremeni zapisi tih istih motiva.

To je istodobno i priča o kazivačicama i kazivačima, o tome zašto se priča, zašto neki pripovjedači jako vole neke motive, zašto ih opetovano pripovijedaju godinama. O izboru pripovjedačkih motiva Ilije Zubčića u predgovoru zbirci Bošković-Stulli piše: „Koliko sam primijetila, dobre je, krotke naravi, a gospodare mu svi, i žena i sinovi. Žena ga je nekoliko puta preda mnom izgrdila. Možda on zato i voli one priče o kažnjavanju zle žene, a i rekao mi je sam poslije jedne takve priče: ‘Malo i je dobri’ (tj žena)”. (1955: II) Znamo da ne bira uvijek pripovjedača priču, već je priča unaprijed izabrala svoga interpretatora.

Zapisi govore i o tome kako se nekoć pripovijedalo, odnosno da su pripovjedačke seanse bile redovit oblik druženja: „Kad se spustio mrak, pričala je u kući Šarića [Matija Pešut iz Vranika, nap. a.] kraj ognjišta, uz okupljenu porodicu, vrlo zahvalnu zainteresiranu publiku, i dalje, druge priče. Kazivali su i ostali. Osjećala sam da je takva sjedeljka uz ognjište ovdje poznata i uobičajena pojava, samo ne u to doba godine. Sve što sam to veče čula, osobito način i atmosfera kazivanja, bilo je dragocjeno“. (Bošković-Stulli 1955: III)

Bilo je to još uvijek doba kad su teorijska usmenoknjiževna istraživanja i prosudbe o tekstovima počivali prije svega na filološkim interesima i znanosti o književnosti kad je riječ o književnoj sastavnici tekstova. Zbog toga se, pogotovo u rukopisima Bošković-Stulli, uvijek nalaze i bilješke o književno ili stilski dobroj ili lošoj priči, o jeziku – i pojedinog kazivača i šire zajednice – te objašnjenja lokalnih, arhaičnih ili manje poznatih riječi. Suvremena istraživanja zanemaruju (ako i potpuno ne odbacuju) taj dio i važnijim postaju detalji o životu kazivača i zajednice. Znanstvenim diskursom kazano: kontekst je u prvome planu, potom tekst, a tekstura je najmanje važna. Smatram da su baš te stare zbirke iznimno bogate zalihe lokalnih jezičnih idioma, dijalektalnih posebnosti koje nerijetko odudaraju

od očekivanih jezičnih rješenja i više odgovaraju idiolektu, tim više što su u njima sadržane vrednote govorenoga jezika, tj. u starim pripovjedačkim formulama sačuvani su i stari jezični oblici.

Isto su nam tako važni i podatci o putovima kojima promjene ulaze u jezik kazivača i pripovijedaka. Dolaze iz pročitanih tekstova, putovanja, medija, a ponajviše iz lektire: „Čitanje knjiga utjecalo je na Ilijin [Ilija Zubčić, nap. a.] stil i jezik, stoga njegove priče, inače izvanredno živo i plastično donesene, ponegdje nemaju možda dovoljno lokalnog kolorita“. (Bošković-Stulli 1955: II) Postoji i obratni put: kad pročitana priča potpuno uroni u kazivačev jezik pa se samo prema motivu prepoznaje tiskani predložak. Šaljiva pripovijetka *Ćoso i mlinar* Jakova Prpića (br. 16) odjek je pročitane Vukove pripovijetke *Laž za opkladu*. „Ali pričao ju je izvrsnim ličkim jezikom, pa je donosim radi jezika, a i zato da bi se mogle usporediti osobine štampanog teksta s onim što ga je pripovjedač primio iz knjige u svoj repertoar – Jakov se tek nešto slabo sjeća da je tu priču možda jednom negdje čitao“. (Bošković-Stulli 1955: III)

Te zbirke govore i o migracijama stanovništva, što se tako dobro zrcali u pripovjedačkome materijalu: Marija Matijević-Majeka preselila se na neko vrijeme poslije Drugoga svjetskog rata u Osijek i u svoj je pripovjedački repertoar uvrstila i priče koje je tamo čula, ne samo od Osječanki nego i od žena rodom iz Hrvatskoga zagorja i Dalmacije s kojima se redovito „viđala pa bi one jedna drugoj u slobodnom vremenu kazivale priče“. (Bošković-Stulli 1955: III) To je istodobno i podatak da su se u gradu Osijeku u to doba spontano pripovijedale priče, a ne samo ciljano istraživačima ili školskoj djeci. Matija Pešut iz Vranika, iznimna kazivačica, preselila je trajno svojoj kćeri u Đakovo (za terenskoga je istraživanja slučajno bila u Lovincu) pa su tako zabilježene i njezine priče koje je čula kao dijete od starijih. Jakov Prpić je bio šumski radnik, zatim je radio na ciglani, pa kao željeznički radnik na pruzi i proboravio na tim radovima dosta vremena u Bosni i Slavoniji, što je utjecalo i na njegov jezik i repertoar.

Za današnje stanovnike ovoga kraja to je ponajprije neraskidiv dio kulture sjećanja i pamćenja, čvrst oslonac u vremenu i prostoru. Prostor uvijek pobuđuje i čuva sjećanja, udomaćuje jednako svoje povijesne i mitske junake. Primjerice, o Ivi Karloviću, spjevano je mnogo epskih pjesama, podjednako o junaštvima i o ljubovanju s djevojkama. U lovinačkome kraju su ostaci kule uz koju se veže njegovo ime. Nevažno je je li kula pokrenula predaju ili je predaja izabrala kulu kao svoju nultu točku. Matija Pešut je u Lovincu govorila o Ivi Karloviću kao o mudrom ali bahatom feudalnom silniku u Komiću, kome su se kmetovi došli žaliti

na prevelike namete. Većina je od straha pobjegla, a najhrabriji je umjesto žalbe zbog trećine davanja, prozborio da će odsad davati polovicu. Kmetovi od straha popale sve svoje kuće i pobjegnu. To je u našim krajevima motivski česta, gotovo tipska predaja o samovolji domaćih velikaša i neuspjelim žalbama kmetova. Pomaže samo obraćanje nekome kralju, koji ionako nije u Hrvatskoj (više Marks 2020). Udomaćivanje motiva u blizak lovinački krajolik čini Karlovića domaćim junakom. I nije tu kraj: Karlović ne može bez kmetova na opustjeloj zemlji pa odlazi prema Karlovcu i zahtijeva zemlje koliko može obuhvatiti bivolska mješina. To mu, naravno, daju, a on, „mudar, vrag ga zatra“, rastegne mješinu i daje je krojaču da je iskroji u što tanje trake. Opaše njima cijeli Karlovac, koji potom osta njegov. (Bošković-Stulli 1963: 310) Riječ je, naravno, o konstruktumu koji otkriva fikcijsku stranu povijesti i pritom vješto poseže za pučkom etimologijom: od Karlovića do Karlovca.¹⁷

Za povratnike kući i *gastarbajtere* to je Itaka, najsigurnija luka, povratak u zavičaj djetinjstva u kojem još uvijek odjekuju glasovi davno nestalih, a bliskih i dragih ljudi.

Za mlade ljude to može biti i izazov otkrivanja svojega kraja u novome svjetlu, ali, još važnije, može biti i izvor novih prihoda za turističku zajednicu jer priča je uvijek nerazdvojan dio svakoga putovanja, ona se pamti zajedno s okusima i mirisima više od svakoga povijesnog podatka.

17 Ovo je tek varijanta jedne od najpoznatijih povijesnih predaja o postanku Kartage. Didona je izmolila od kralja Jarbe toliko zemlje koliko se može zahvatiti volovskom kožom. Prevarila ga je jer je kožu izrezala u tanke trake i obuhvatila toliko zemljišta da je mogla sagraditi 'novi grad' (fenički Kart Hadašt – Kartaga).

Literatura i izvori

- BOŠKOVIĆ-STULLI, MAJA. 1955. Folklorna građa okolice Lovinca u Lici. IEF rkp 180.
- BOŠKOVIĆ-STULLI, MAJA, prir. 1963. *Narodne pripovijetke*. Zagreb: Matica hrvatska-Zora. [Pet stoljeća hrvatske književnosti, sv. 26]
- BOŠKOVIĆ-STULLI, MAJA, prir. 1997. *Usmene pripovijetke i predaje*. Zagreb: Matica hrvatska. [Stoljeća hrvatske književnosti]
- BONIFAČIĆ ROŽIN, NIKOLA. 1955. Folklor iz Lovinca i okolice. IEF rkp 271.
- IVANČAN, IVAN. 1956. i 1958. Od Zrmanje do Krbavskog polja. IEF rkp 320.
- IVANČAN, IVAN. 1956. 36 muzičkih zapisa iz Like. IEF rkp N 235.
- LOZICA, IVAN, 1995. Dva demona: orko i macić. *Narodna umjetnost*, 32/2, Zagreb, 11-63.
- MARKS, LJILJANA, prir. 1998. *Hrvatske narodne pripovijetke*. Vinkovci: Riječ.
- MARKS, LJILJANA i IVAN LOZICA. 2010. "Finitis decem lustris. Pola stoljeća folklorističkih (filoloških, etnoteatroloških i njima srodnih) istraživanja u Institutu". U *Folkloristička čitanka*. M. Hameršak i S. Marjanić, ur. Zagreb: AGM, 511-540.
- MARKS, LJILJANA. 2011. *Križi lete po nebu. Molitvice iz Dubrovačkoga primorja*. Biblioteka prošlost i sadašnjost, knj. 42. Dubrovnik: Matica hrvatska – ogranak Dubrovnik.
- MARKS, LJILJANA. 2019. *Najljepše molitve naših starih*. Split: Verbum.
- MARKS, LJILJANA. 2020. *Zagreb u pričama i predajama*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- STEPANOV, STJEPAN. 1955. Pjesme, priče, zagonetke i drugo kotara Gračac (Lika). IEF rkp 307.

PRILOG I.

Objavljeni zapisi iz rukopisne zbirke Maje Bošković-Stulli (IEF rkp 180)

1. *Oca ubit, mater obljubit*, zapisano u Vraniku kraj Lovinca, kazivala Matija Pešut (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 51; Bošković-Stulli 1997, tekst br. 58).
2. *Nema sreće*, zapisano u Ričicama, kazivao Joso Knežević (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 55; Bošković-Stulli 1997, tekst br. 63).
3. *Pava pustinjač*, zapisano u Ličkom Cerju, kazivao Ilija Zubčić (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 56; Bošković-Stulli 1997, tekst br. 56).
4. *Divojka i vrag*, zapisano u Vraniku kraj Lovinca, kazivala Matija Pešut (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 61).
5. *Priča koja nije bila niti može biti*, zapisano u Ličkom Cerju, kazivao Ilija Zubčić (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 105; Bošković-Stulli 1997, tekst br. 118).
6. *Baba i veljača*, zapisano u Vraniku kraj Lovinca, kazivala Ika Krpan (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 123; Bošković-Stulli 1997, tekst br. 159).
7. *Vilica*, zapisano u Vraniku kraj Lovinca, kazivao Pero Šarić (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 126).
8. *Kubotova pećina*, zapisano u Ličkom Cerju, kazivao Ilija Zubčić (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 132; Bošković-Stulli 1997, tekst br. 167 u Bošković-Stulli; Marks 1997, tekst br. 70).
9. *Pasja trava*, zapisano u Vraniku kraj Lovinca, kazivao Pero Šarić (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 138).
10. *Ivan Karlović i kmetovi*, zapisano u Vraniku kraj Lovinca, kazivala Matija Pešut (Bošković-Stulli 1963, tekst br. 165; Bošković-Stulli 1997, tekst br. 182; Marks 1997, tekst br. 64).

Tri teksta Ilije Zubčića zapisana u Ličkome Cerju objavljena su na njemačkom jeziku u knjizi *Kroatische Volksmärchen* u znamenitoj ediciji *Die Märchen der Weltliteratur* (Bošković-Stulli, Maja. 1975):

1. tekst br. 26. *Das Mädchen ohne Hände* [Djevojka bez ruku], IEF rkp 180, tekst br. 34.
2. tekst br. 34. *Gespräch mit hohlen Dingen* [Razgovor sa šupljim stvarima], IEF rkp 180, tekst br. 38.
3. tekst br. 55. *Der Teufel und die Tante* [Vrag i tetka], IEF rkp 180, tekst br. 32.

PRILOG 2.

Popis gradiva iz Lovinca i okolice koje se čuva u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu

Kratice:

- IEF rkp = rukopisna zbirka Instituta za etnologiju i folkloristiku
IEF rkp N = rukopisna notna zbirka Instituta za etnologiju i folkloristiku
IEF mgtf = magnetofonski zapis Instituta za etnologiju i folkloristiku
IEF foto = fotografija iz fototeke Instituta za etnologiju i folkloristiku
IEF CD = zvučni zapis Instituta za etnologiju i folkloristiku
IEF video = slikovni zapis Instituta za etnologiju i folkloristiku

Rukopisi

Bonifačić Rožin, Nikola

Folklor iz Lovinca i okolice, 1955. IEF rkp 271.

Bošković-Stulli, Maja

Folklorna građa okolice Lovinca u Lici, 1955. IEF rkp 180

Ivančan, Ivan

Od Zrmanje do Krbavskog polja, 1956. i 1958. IEF rkp 320.

36 muzičkih zapisa iz Like, 1956. IEF rkp N 235.

Stepanov, Stjepan

Pjesme, priče, zagonetke i drugo kotara Gračac (Lika), 1955. IEF rkp 307.

Fonoteka

- IEF mgtf 2205 Radio Zagreb “Zvučne slike Korduna i Like” – izbor iz fonoteke Radio Zagreba (Sepčić, Đurić). 1970 – 1984.
- IEF mgtf 2917 DAT Čaleta, Joško. Obilazak grupa za Međunarodnu smotru folkloru u Zagrebu 1998. – Slunj, Lišane Ostrovičke, Lovinac 1998.
- IEF mgtf 2955 DAT Čaleta, Joško. Obilazak grupa za Međunarodnu smotru folkloru u Zagrebu 1998. – Lovinac, Lišane Ostrovičke, 1998.
- IEF CD 364 Vitez, Zorica (stručna i umjetnička ravnateljica) 32. MEĐUNARODNA SMOTRA FOLKLORA. “OBNAVLJAMO BAŠTINU”, ZAGREB, 22. – 26. 7. 1998.

Snimanje repertoara grupa sudionica u muzejskom prostoru "Klovićevi dvori" (snimanje vodili: Joško Čaleta i Naila Ceribašić, snimatelj: Vito Gospodnetić).

- IEF CD 503 Vito Gospodnetić (Samofix d.o.o.; snimio) Misečina na Neretvu pade '99. (4)

Videoteka

- IEF video 112 (VHS) Galin, Krešimir. 1988. Folklorna glazba u Širokoj Kuli, Frkašiću, Muntanji (kraj Lovinca), Titovoj Korenici; istraživanje folklornih glazbala u Hrvatskoj.
- IEF video 648 (VHS i DV) Vitez, Zorica (stručna ravnateljica). 1998. 32. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 26. 7. 1998. "Obnavljamo baštinu". MGC Gradec. Izložba: Tradicijska kultura i rat: Obnova folklornih društava.
- IEF video 652 (VHS) Zorica Vitez (stručna ravnateljica); Šešo, Luka (snimio). 1998. 32. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 25. 7. 1998. Trg bana Josipa Jelačića.
- IEF video 654 (VHS) Zorica Vitez (stručna ravnateljica); Šešo, Luka (snimio) 1998. 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 26. 7. 1998. MGC Gradec – nastup sudionika smotre
- IEF video 655 (VHS) HRT; Zorica Vitez (stručna ravnateljica) 1998. TV snimke: 32. Međunarodna smotra folkloru Zagreb, 1998.
- IEF video 683 (VHS) s. n. 1999. 15. smotra folkloru "Na Neretvu misečina pala". Metković, 23. – 25. travnja 1999. 3. večer, 25. 04. 1999.
- IEF video 850 (VHS) HRT; Lovčević, Ninoslav 1997. VLAK PODVIGA

Fototeka

- snimio: Šiftar, Davor 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35743 (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35753 (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" u Zagrebu, Lovinac IEF foto 35799 (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35967 (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35970 (color pozitiv; color negativ)

- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35971 (color pozitiv; color negativ) snimio: Šiftar, Davor 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35972 (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35972 a (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 35973 (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 36109 (color pozitiv; color negativ)
- snimio: Šiftar, Davor. 29. međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. KUD "Vrilo" IEF foto 36110 (color pozitiv; color negativ)

- Michieli, Igor:
IEF foto 39633 (color pozitiv)
Kolo u Lovincu. IEF foto 37174 (color dijapozitiv) presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu "Tradicijska kultura i rat": Obnova folklornih društava "MGC Klovićevi dvori".

- IEF foto 39634 (color pozitiv)
- presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu "Tradicijska kultura i rat": Obnova folklornih društava "MGC Klovićevi dvori".
- IEF foto 39635 (color pozitiv) presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu "Tradicijska kultura i rat": Obnova folklornih društava "MGC Klovićevi dvori".
- IEF foto 39636 (c/b pozitiv) presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu "Tradicijska kultura i rat": Obnova folklornih društava "MGC Klovićevi dvori".
- IEF foto 39654 Kuća. (color pozitiv) presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu "Tradicijska kultura i rat": Obnova folklornih društava "MGC Klovićevi dvori". Pogled na Lovinac – panorama. Presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu "Tradicijska kultura i rat": Obnova folklornih društava "MGC Klovićevi dvori".

- IEF foto 39655 (color pozitiv) Torba. Presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu “Tradicijska kultura i rat”: Obnova folklornih društava “MGC Klovićevi dvori”. Detalj muške nošnje (prsluk). IEF foto 39656 (color pozitiv)
- presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu “Tradicijska kultura i rat”: Obnova folklornih društava “MGC Klovićevi dvori”. Pogled na ulicu u Lovincu. IEF foto 39657 (c/b pozitiv)
- presnimak – građa za izložbu 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Popratna priredba. Građa za izložbu “Tradicijska kultura i rat”: Obnova folklornih društava “MGC Klovićevi dvori”. Pogled na Lovinac. IEF foto 39658 (c/b pozitiv)
- Šiftar, Davor (snimio). 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. Trg bana Jelačića, 25. 07. 1998. Središnja svečanost sudionika smotre.

- Zastave sudionika smotre: Kalinovac, Lovinac, Miklouš. IEF foto 39839 (color pozitiv)
- Šiftar, Davor (snimio). 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. MGC Gradec.
- Nastup sudionika smotre; “Obnavljamo baštinu”, 26. 07. 1998. KUD “Vrilo” iz Lovinca pjeva na pozornici. IEF foto 39888 (color pozitiv)
- Babić, Damir. 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. MGC Gradec. Nastup sudionika smotre; “Obnavljamo baštinu”, 26. 07. 1998. KUD “Vrilo” iz Lovinca pjeva na pozornici. IEF foto 39991 (color pozitiv)
- Babić, Damir. 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. MGC Gradec. Nastup sudionika smotre; “Obnavljamo baštinu”, 26. 07. 1998. KUD “Vrilo” iz Lovinca pleše na pozornici. IEF foto 39992 (color pozitiv)
- Babić, Damir. 32. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu 1998. MGC Gradec. Nastup sudionika smotre; “Obnavljamo baštinu”, 26. 07. 1998. KUD “Vrilo” iz Lovinca pleše na pozornici. IEF foto 39993 (color pozitiv)
- Michieli, Igor. Ples i svirka IEF foto 68982 – 68992 (color dijapozitiv)

Folklore material from Lovinac and its surroundings in the collections of the Institute of Ethnology and Folklore Research

Abstract

Maja Bošković-Stulli, Nikola Bonifačić Rožin, Ivan Ivančan and Stjepan Stepanov, then researchers of the Institute of Folk Art (later the Institute of Ethnology and Folklore Research), conducted field research in Lovinac and its surroundings in 1955 and partly in 1956. Each of them primarily researched his or her specific topic, but, as it was done at the time, he or she also recorded everything that belonged to broader ethnological and folkloristic topics. Therefore, traditions, beliefs, fairy tales, prayers, intercessions, lyrical and epic poems are found in unequal proportions in all collections. It was a very early systematic field research, their methodology was still in its infancy, and mostly everything that anyone found was recorded. Records of local people were often taken without critical distance and later verification. These researches are extremely important today due to the abundance of material that has been collected despite the lack of data on performances, listeners, context, distribution, popularity of individual performers, and human destinies. Oral material is presented from different research focuses of individual researchers / writers (tales, legends, beliefs, prayers, intercessions, charms, songs).

Key words: Lovinac, Lika, field research, oral literature, Croatia